

Prednáška dp. Petra Bešenyeiho SDB

Milí bratia, na úvod vám chcem ponúknuť niekoľko štatistických čísel, aby sme si nemysleli, že sa nás to netýka.

Podľa Atlasu rómskych komunít z r. 2019 žije na Slovensku viac ako **440 000** Rómov. V Košickom kraji žije **133 000** Rómov a v Prešovskom **128 000** Rómov. Dve tretiny celoslovenskej rómskej populácie žije práve na východnom Slovensku. V okresoch Vranov n/Topľou a Sabinov je podiel rómskeho obyvateľstva vyšší ako 20%, čiže každý piaty obyvateľ týchto okresov má rómsky pôvod. Na území Prešovského kraja sa nachádza 55 obcí, kde rómske obyvateľstvo tvorí väčšinu.

V Košickom kraji je najvyšší podiel rómskeho obyvateľstva v okrese Michalovce a Trebišov; Hrčel' (TV) - 60%: Veľká Ida a Trhovište - 50%: Trebišov - 28%. **Počet rómskych obyvateľov na území Prešovského a Košického kraja** za posledných 15 rokov narástol o 42 000 osôb.

Svätý Otec František nás pri návšteve Slovenska povzbudil, aby sme nezabúdali na ľudí na okraji spoločnosti. Sú to misie v našich farnostiach. Často s obdivom vzhliadame na zámorské misie a dokážeme ich finančne či duchovne podporiť, ale s ľahostajnosťou prehliadame tých, ktorých máme na periférii svojej farnosti. Sme ochotní ísť viac do misií „ad gentes“, ako ísť k Rómom, ktorí žijú vedľa nás, aj keď v tomto prípade ide skutočne o „plantatio Ecclesiae“. My, muži nádeje, sa musíme zbaviť predsudkov a skepticizmu, že sa neoplatí venovať našu energiu a pozornosť ľuďom na periférii.

Kde sa Rómom ponúka náboženská formácia, dochádza k ich **ochote** prevziať zodpovednosť za svoje konanie, rodinu a uplatniť sa aj na trhu práce. Toto tvrdenie nie je len nepodloženou a lacnou ilúziou, ale potvrdzuje ho aj vedecká štúdia Ústavu etnológie SAV z roku 2010, s názvom: *Sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Jej autormi sú Tomáš Hruštic a Táňa Podolinská. **Táto štúdia potvrdila skutočnosť, že sociálna inklúzia Rómov s viditeľnými výsledkami prebieha práve náboženskou cestou.**

Smernica pre pastoračiu Rómov vydaná Pápežskou radou nás povzbudzuje, že nesmieme byť ľahostajní, keď sa niekto vo vzťahu k cirkevnému spoločenstvu vytláča na okraj. Naše kresťanské spoločenstvá majú byť otvorené a prijímajúce, kde veľmi záleží aj na našom postoji. **Duch evanjelia** nám má pomôcť prekonávať naše hranice a limity. *«Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste urobili»* (Mt 25,40).

Keď sa budeme angažovať v boji proti vylúčeniu a v prospech začlenenia vylúčených, budeme nasledovať Tvorcu pokoja a staneme sa i my tvorcami tohto pokoja a lásky. Je potrebné poznať náboženské špecifika rómskej minority, ako sú viacvrstvová konfesionalita (nie je u nich zvláštnosťou, že prechádzajú od katolíkov cez apoštolskú cirkev až k letničným hnutiam). Radi vyhľadávajú náboženské hnutia, ktoré im ponúkajú novú identitu na konfesionálnom základe, v ktorej nachádzajú sebaúctu a rovnocennosť s majoritou.

Najnižšia skupina Rómov, ktorá odišla zo svojej pravlasti z Indie, odišla bez kňaza - brahmana, mali zákaz vstupovať do svätyne, nepoznali kultové úkony a obrady, ich náboženský život nebol inštitucionalizovaný. Svoje náboženstvo prežívali celé stáročia bez knihy, bez kostola a bez kňaza. V minulosti i dnes prijímajú náboženstvo dominantnej Cirkvi

a prispôsobujú si náboženské úkony, ktoré sa usilujú vpassovať do svojho tradičného spôsobu života. K mŕtvym prechovávajú veľkú úctu, vnímajú ich všade.

Kňaz v ich očiach má autoritu, lebo vie komunikovať s *druhým svetom* – svetom mŕtvych. Cirkevný odev v nich vzbudzuje rešpekt a príchod kňaza do ich domu je vecou veľkej prestíže.

Každý z nás má očakávanie, ako by sa mal správať a čo robiť ten druhý. Podľa Rómov dobrý kňaz má byť úctivý, láskavý, úprimný, k deťom trpezlivý. Kázať má zrozumiteľne. V osobnom živote má žiť skromne. Neodpustiteľné u kňaza je, keď robí rozdiely medzi ľuďmi, poruší prísahu, nezachová tajomstvo, vyháňa ľudí z kostola, nemá trpezlivosť s nevedomými. Stáročia pretrvávala perzekúcia voči Rómom aj zo strany Cirkvi, ako aj názor, že životný štýl Rómov sa nedá zosúladiť so životným štýlom kresťanov. Ak zastávame aj dnes takéto názory, nachádzame sa myslením v XVI. storočí. Lebo už v XVII. storočí v Ríme, vznikla kongregácia zaoberajúca sa Rómami, ktorá zmenila prístup k Rómom, čo znamenalo zanechanie donucovacích prostriedkov na ich získanie pre Evanjelium. V roku 1958 pápež Pius XII. založil organizáciu Opera Assistenza Spirituale Nomadi in Italia, ktorá vznikla na duchovnú podporu nomádkym skupinám. Cirkev si postupne uvedomovala potrebu pastorácie Rómov. Za svoje „*osobitné poslanie*“ ju uznala v roku 1965 utvorením Medzinárodného sekretariátu pre apoštolát nomádov. Ten bol v roku 1970 pápežom Pavlom VI. v Moto Proprio „*Apostolicae Caritatis*“ začlenený do Pápežskej komisie pre apoštolát migrantov a turistov. Pri svojom prvom stretnutí s Rómami povedal pápež Pavol VI. pamätnú vetu: „*Vy máte miesto v srdci Cirkvi*“. V roku 1988 sv. Ján Pavol II. apoštolskou konštitúciou „*Pastor bonus*“, reformoval Rímsku kúriu. Zveril Pápežskej rade pre pastoráciu migrantov úlohu, aby sa v „*partikulárnych cirkvách poskytovala účinná a vlastná duchovná starostlivosť, podľa potreby aj vhodnými pastoračnými štruktúrami*“.

Pre Rómov je potrebná pastorácia, ktorá bude zameraná na ich evanjelizáciu a ľudský rozvoj.

Jozef kardinál Tomko 25. marca 1999 v rozhovore pre Literárny týždenník, na otázku: *Či už nie je najvyšší čas, aby sa práve Rómovia stali centrom pozornosti misijnej činnosti, s dobre pripravenými kňazmi, ktorí by dôverne poznali rómsku mentalitu, tradíciu, slovom kultúru, aby do jeho zdravého, času odolávajúceho podpníka zaštepili kresťanstvo s celým jeho mravným a civilizačným nábojom?*, pán kardinál odpovedal: „*Naplno podpisujem tento vnútro misijný návrh. Doterajšie výsledky tejto činnosti u Rómov sú začiatkové, ale sľubné*“.

Je potrebné ísť Rómom v ústrety a nečakať, kým nás prídu požiadať o nejakú službu. My k nim často ísť nechceme a ak prídu oni k nám, sme často podráždení, znechutení, nechotní, povýšeneckí, neevanjeliovo nároční či ortodoxne kánonickí, bohužiaľ niekedy aj rasistickí. Pri pastorácii Rómov ide o misijnú prácu, kde sa nemôžeme obmedziť len na vysluhovanie sviatostí a meranie ich nábožnosti účasťou na bohoslužbách alebo ovládaní nejakých poučiek.

Kňaz Ondrej Porubec, priekopník rómskej pastorácie na Slovensku, ktorý pôsobil v Toporci tridsať rokov. Pri svojom prvom vstupe do kostola si ľahol pred svätostánok a prosil Dobrého Pastiera, aby ho medzi týmito ľuďmi nenechal, lebo sa na to necítil. Na prvej svätej omši Rómom úprimne povedal, že medzi nimi zostať nechce. Postupne sa im začal venovať, prihovárať, modelovať ich zmýšľanie, návyky, mravy, ducha. Bol na nich náročný, vytrvalo ich vyučoval. Deti povzbudzoval k hudbe, otcov k výstavbe domov a ženy vyzýval

k poriadku. Deti učil náboženstvo už v materskej škole. Postupne si ich zamiloval a aj po smrti chcel zostať pri nich, je pochovaný v Toporci na cintoríne pri kostole.

Don Mário Riboldi, ako novokňaz, keď prechádzal okolo jednej rómskej osady v milánskej diecéze, sa v duchu pýtal: „*Kto bude ohlasovať evanjelium týmto ľuďom?*“. Msgr. Montini, jeho biskup a budúci pápež Pavol VI., prejavil ochotu navštíviť jeho cigánske osady. Videl, že sa pre evanjelizáciu otvára nové pole a cítil sa nadšený týmto *originálnym* ľuďom. V roku 1960 mu ešte ako arcibiskup v osobnom liste dal tri rady: **láskavosť, opatrnosť, trpezlivosť**.

Hovorí sa, že Rómovia sú pobožný národ, ale na tradičný, ba až poverčivý spôsob. Róm potrebuje novú mentalitu. Je to národ, ktorý treba evanjelizovať, naučiť ich modliť sa a poznať Bibliu. Ide o prvé kroky na ceste vstúpenia Božieho slova do života a kultúry Rómov. Lebo rozvoj národa sa neuskutočňuje peniazmi, ani materiálnou pomocou, ani technickými štruktúrami, ale formovaním svedomia, dozrievaním postojov a zvykov.

Bezkonfliktné spolunažívanie rozdielnych kultúr v jednom priestore je manifestovaným želaním väčšiny jeho obyvateľov. Stretávanie sa kultúr nie je len obyčajnou koexistenciou rôznych kultúr vedľa seba. *Lebo aj Židia a Palestínci žijú vedľa seba tisícročia a predsa si nerozumejú, dokonca sa zabijajú.* Ale je to záležitosťou medzikultúrneho porozumenia, empatie a tolerancie. Toto porozumenie nie je možné vtedy, ak sa ekonomicky, politicky či nábožensky silnejšia kultúra snaží v zmysle kultúrneho imperializmu ovládnuť tú druhú, slabšiu.

Pápež František slovenským biskupom na stretnutí „ad limina“ v roku 2015 povedal:

„Cirkev vo vašej krajine je povolaná napredovať v pastorácii Rómov, v diele rozsiahlej evanjelizácie, ktorá má zasiahnuť tých, ktorí žijú v istej spoločenskej izolácii“. A o šesť rokov neskôr pri návšteve Slovenska pápež František pokračoval: *„Počúvajte, čo Ježiš hovorí v evanjeliu: „Nesúďte“ (Mt 7,1). Evanjelium nesmie byť osladzované, ani zriedené. Nesúďte, hovorí nám Kristus. Kol'kokrát hovoríme bez základu alebo z počutia, ale považujeme sa za spravodlivých, keď sme prísnymi sudcami ostatných. Zhovievaví k sebe, neoblomní k ostatným. Nemožno redukovať realitu toho druhého na vlastné vopred pripravené modely, nemožno dávať ľudí do schém. Predovšetkým, aby sme ich skutočne poznali, musíme ich rozoznať: uznať, že každý v sebe nosí nepopierateľnú krásu Božieho dieťaťa, v ktorej sa odzrkadľuje Stvoriteľ. Drahi bratia, vďaka predsudkom, nemilosrdným súdom, diskriminačným stereotypom, hanlivým slovám a gestám sme sa všetci stali chudobnejšími, chudobnejšími v ľudskosti. Na obnovu dôstojnosti potrebujeme prejsť od predsudkov k dialógu, od uzavretia k integrácii. Milí bratia, prestaňte už počítať tých, ktorých máme v kostole, ale počítajte tých, ktorí zostali vonku“.*

„Z prázdnej špajze hosťov nenasýtíš“ a z prázdnej duše evanjelium nevydáš. Nikto z nás nemá čo sám nemá. Čo môžeme my ako kňazi stratiť, ak sa znížime k Rómom? Nič, ale oni môžu veľa získať: dôstojnosť a slobodný rast.

Príhovory Svätého Otca Františka počas návštevy Slovenska (12. - 15. septembra 2021)

JÁN PAVOL II.: Apoštolská konštitúcia Pastor bonus. In: Kódex kánonického práva. KBS, Bratislava 1996.

Smernice pre pastoráciu Rómov, Pápežská rada pre pastoráciu migrantov a cestujúcich.

- Spolok svätého Vojtecha, Trnava, 2007.
- DOUGHTYOVÁ, L.: Ohně v temnotě, Brno, 2007.
- CHOVANEK, J. 2012. Kvalita života marginalizovaných skupín. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety, 2012.
- KLEIN, V.: Multikultúrna výchova a Rómovia. Nitra : UKF, 2008.
- RAVASZ, A.: Atlas rómskych komunit, Veda, Bratislava, 2021.
- STEWAT, M.: Čas Cigánov, Vydalo: Brno 2005.